

ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟದಾಸರ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆ

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮಠದ

ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಗ್ರಹವು ಗಾಳಿಯ ನಿಗ್ರಹದಂತೆ ಕಠಿಣವಾದುದು.

ಅಹಾರ ಪ್ರಭವಾಃ ಪ್ರಾಣಾ ಮನೋ ದುರ್ನಿಗ್ರಹಂ ಚಲಮ್ - ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್‌ಮಹಾಭಾರತದ ವನಪರ್ವದಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.

ಈ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

1. ಮನಶ್ಚೈವಾತಿ ಚಂಚಲಮ್ - ಅಮೃತನಾದೋಪನಿಷತ್
2. ನ ಶಕ್ಯತೇ ಮನೋ ಜೇತುಮ್ - ಮುಕ್ತಿಕೋಪನಿಷತ್

ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ - "ಮನಶ್ಚಂಚಲಮಸ್ಥಿರಮ್" (6-26) ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು.

ಈ ಮನಸ್ಸಿನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಠೋಪನಿಷತ್ತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಆತ್ಮಾನಂ ರಥಿನಂ ವಿಧಿ ಶಲೀರಂ ರಥಮೇವತು
 ಬುದ್ಧಿಂತು ಸಾರಥಿಂ ವಿಧಿ ಮನಃ ಪ್ರಗ್ರಹ ಮೇವ ಚ
 ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಹಯಾನಾಹುಃ ವಿಷಯಾಂ
 ಸ್ತೇಷು ಗೋಚರಾನ್ (3-3)

ಆತ್ಮನು ರಥಿಕನೆಂದು, ಶಲೀರವನ್ನು ರಥವೆಂದು, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾರಥಿಯೆಂದು ಮನಸ್ಸನ್ನೇ (ಕಡಿವಾಣ) ಲಗಾಮು ಎಂದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಕುದುರೆಗಳೆಂದು ಹಾಗೂ ವಿಷಯ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಅವು ತಿರುಗಾಡುವ ಸ್ಥಾನಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಇವನ್ನೇ ಶ್ರೀಮನ್‌ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲ -
 ರಥಂ ಶಲೀರಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ದೃಷ್ಟ
 ಮಾತ್ಮಾ ನಿಯಂತೇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹುರಶ್ವಾನ್
 ತೈರ ಪ್ರಮತ್ತಃ ಸುಖಂ ಯಾತಿ ರಥೀವ ಧೀರಃ
 (ವನಪರ್ವ)

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವಿಚರತಾಂ

ಯನ್ಮನೋ ನುಬಿಧೀಯತೇ
ತದಸ್ಯ ಹರತೇ ಬುದ್ಧಿಂ ನಾವಂ ವಾಯುಲಿವಾಂಭಸಿ

- ಈ ಶ್ಲೋಕದ್ವಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ -

ಮನಸ್ಸು ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಿನದು. ಜಂಜಲತೆಯು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ವಭಾವ. ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹಡೆಯಲು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಒಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವರ್ತಿಸತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿಯು ಸಹ ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಮನಸ್ಸು

ಬುದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯವಾದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜಿರುಗಾಳಿಯು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ನಾವೆಯನ್ನು ಅಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಶವಾಗದಿದ್ದರೆ ಬುದ್ಧಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಜೀವನನ್ನು ಪರಮಪದಕ್ಕೊಯ್ಯಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ -

ಆಹುಃ ಶರೀರಂ ರಥಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಹಯಾನ ಭೀಷಂ
ಮನ ಇಂದ್ರಿಯೇಶಮ್ (7-15-41)

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂಥಾ ಜಂಜಲವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಅವಶ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ.

“ಮನವನ್ನು ಗೆದ್ದವನು ಮಹಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದಾನು” ಎಂಬ ಗಾದೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಯಿಸಿದರೆ ಈ ಭೂಖಯನ್ನೇ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ-

“ಅಭ್ಯಾಸೇನತು ಕೌಂತೇಯ ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಚ ಗೃಹ್ಯತೇ”

ಎಂಬಂತೆ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ -

ಯಶ್ಚಿತ್ತ ವಿಜಯೇಚ್ಛುಃ ಸ್ಯಾನ್ನಿನ್ಸಂಗೋ ನಿಷ್ಕಲಿರಹಃ

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ದುರ್ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡದೇ ಇರುವವನು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವರು.

ಈ ಮನಸ್ಸು ಜಾಂಜಲ್ಯ ರಹಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಚತುರವಾಗಿರಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಚತುರವಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ, ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಹಲದಾಡದೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ನೆಲೆಸಿರುವುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇನ್ನು “ವಂಚನಿಲ್ಲದೆ ಹಲಗೆ ಅರ್ಪಿಸೋ ಮನವೇ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರೀಹಲಿಯ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಂಚನೆಂಬಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಮನವನಿತ್ತರೆ ತನ್ನ ನೀವನು” ಎಂಬ (ಶ್ರೀಹಲಿಕಥಾಮೃತಸಾರ) ಆರೋಪಿಯಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರೀಹಲಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ.

“ವಂಚನಿಲ್ಲದೇ ಹಲಗೆ ಅರ್ಪಿಸೋ ಮನವೇ” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ದಾಸರ ಮನೋಭಾವ ಇಂತಿದೆ-

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ-

ಯತ್ಕೋಷಿ ಯದಶ್ವಾಸಿ ಯಜ್ಞುಹೋಷಿ ದದಾಸಿಯತ್

ಯತ್ತಪಸ್ಯಸಿ ಕೌಂತೇಯ ತತ್ಕುರುಷ್ಯ ಮದರ್ಪಣಮ್

ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ನಾವು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು “ನಾಹಂ ಕರ್ತಾ ಹಲೀಕರ್ತಾ ತತ್ಪೂಜಾ ಕರ್ಮಜಾಞಲಂ” ಎಂಬ ಅನುಸಂಧಾನ ಪೂರ್ವಕಮಾಡಿ (ಅಹಂ ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು) ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಗೋಸ್ಕರ ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಸಲಿಯಾದದ್ದು ಎಂದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು.

ಎಲ್ಲ ನಿತ್ಯದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ವಂಚನೆಂಬುದು ಅರ್ಪಿಸಿದಂತೆ ಅಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರೀಹಲಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ಔಚಿತ್ಯ ಹೀಗಿದೆ-

ತ್ರಿಯಾಸು ಯಸ್ವಜ್ಞಜಾರವಿಂದಯೋಃ

ಅವಿಷ್ಣು ಚಿತ್ತೋ ನ ಭವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ

(ಶ್ರೀ ಭಾಗವತ - 1-3-38)

ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯಾರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರೋ ಅವರು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೂಡ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ -

ಮಯೈವ ಮನ ಅಧತ್ಸ್ಯಮಯಿ ಬುದ್ಧಿಂ ನಿವೇಶಯ

(12-8)

‘ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಡು’ ಎಂದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಶ್ರೀಹಲಿಗೆ ಈ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆರು ನಿನ್ನವರೆಂಜ ಅವರಗಲುವರೋ ಮುನ್ಯ

ಭೂಲಿ ಸಂಜಿತ ಸಂಪದೇರವಾಗ್ವದೋ

ಜಾರುತಿದೆ ಆಯುಷ್ಯ ಕ್ಷಣಲವ ಎನಗೊಡದೇ

ನಾರಸಿಂಹನ ನಂಬೋ ನಿಷ್ಠೆಯಲ ಮನವೇ

-1-

ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇವರು ಮೊದಲು, ಇವರು ನಂತರ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾರು ನಮ್ಮವರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರು ಮೊದಲು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಕೂಡಿಟ್ಟ ಹಣವು, ಸಂಪತ್ತು ಒಂದು

ದಿನ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಯುಷ್ಯವು ಕೂಡ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹನನ್ನು ನಿಷ್ಕೇಯಿಂದ ನಂಜ ಭಜಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ಇಲ್ಲ ದಾಸರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ - “ಆರು ನಿನ್ನವರೆಂಜಿ ಅವರಗಲುವರೋ ಮುನ್ನು” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲ ಯಾರು ನಮ್ಮವರೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರು ಮೊದಲು ಸಾಯುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನ ಹಿ ಕ್ರಮಶ್ಚೇದಿಕ ಮೃತ್ಯುಜನ್ಮನೋ
ಶಲೀಲಣಾಮಸ್ತು ತದಾತ್ಮ ಕರ್ಮಣಃ || (6-14-54)

ಶಲೀರಧಾರಿಗಳಾದ ಜೀವರಿಗೆ, ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನನ ಮರಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕ್ರಮವೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಾಪಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಪರೀತ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮರಣವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಯಾರು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯರಾದವರೋ ಅವರ ಬಿಯೋಗವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರು ಅಪ್ರಿಯರೋ ಅವರ ಸಂಯೋಗವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುವುದು ಹರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ. ಈ ದುಃಖದ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹನನ್ನೇ ಮೊರೆ ಹೋಗಬೇಕು.

ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾಜರು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಯಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯವಿಯೋಗ ಸಂಯೋಗ
ಜನ್ಮ ಶೋಕಾಗ್ನಿನಾ ಸಕಲ ಯೋನಿಷು ದಹ್ಯಮಾನಃ
ದುಃಖಾತ್ಮಕಂ ತದಪಿ ದುಃಖಮತದ್ಧಿಯಾಹಂ
ಭೂಮನ್ ಭ್ರಮಾಖಿ ವದಮೇ ತವ ದಾಸ್ಯಯೋಗಂ

(ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ 7-19-17)

“ನಾನು ಯಾವುದೇ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಪ್ರಿಯವಿಯೋಗ, ಅಪ್ರಿಯ ಸಂಯೋಗಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ದುಃಖಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಬೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದೇನೆ. ಭಗವಂತನ ಜಿಂತನೆಯೇ ಪರಮಾರ್ಥವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು

ಬೀರೆ ಔಷಧಿಗಳು ದುಃಖ ಪರಿಹಾರವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಹೇ ಸುಖಪೂರ್ಣನಾದ ನೃಸಿಂಹ! ನಿನ್ನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿ ಕಾಪಾಡು.”

ಇನ್ನು ‘ಭೂಲಿಸಂಚಿತ ಸಂಹದೇವಾಗ್ವದೋ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಟ್ಟರೆ ಅದು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ನಾಶವಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ ಎಂದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಣವನ್ನು (ಸಂಪತ್ತನ್ನು) “ಧರ್ಮಾಯ ಯಶನೇರ್ಥಾಯ ಕಾಮಾಯ ಸ್ವಜನಾಯಚ್ಛ” ಎಂಬ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವುದು ಅಪಾಯಕಾಲಿಯೆಂಬ ವಿಷಯವು ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ದಾತವ್ಯಂ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ವಿಭವೇ ಸತಿಸಂಚಯೋ
ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ

ಪಶ್ಯೇಹ ಮಧುಕಲೀಣಾಂ ಸಂಚಿತಮರ್ಥಂ ಹರಂತ್ಯಸ್ಯೇ
ಬಶ್ಪರ್ಯ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿದ್ದಾಗ ದಾನ, ಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಜೀನ್ಮೋಣಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ಜೇನನ್ನು ಇತರರು ಅಪಹರಿಸಿಬಿಡುವರು. ಇದನ್ನೇ ಸುಭಾಷಿತವೆಂದೂ ಸುಂದರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ದಾನಂ ಭೋಗೋ ನಾಶಃ
ತಿಸ್ತ್ರೋ ಗತಯೋ ಭವಂತಿ ವಿತ್ತಸ್ಯ
ಯೋ ನ ದದಾತಿ ನ ಭುಂಕ್ತೇ
ತಸ್ಯ ತೃತೀಯಾ ಗತಿರ್ಭವತಿ

ಸಂಪತ್ತಿನ ಗತಿಯು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಒಂದನೆ ಗತಿಯು ದಾನ. ಎರಡನೆ ಗತಿಯು ಉಪಭೋಗ. ಮೂರನೆಯದು ನಾಶ. ಯಾರು ದಾನಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಸ್ವತಃ ಉಪಭೋಗ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ.

“ಜಾರುತಿವಿ ಆಯುಷ್ಯ ಕ್ಷಣಲವ ಎನಗೊಡದೇ” - ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಆಯುಷ್ಯವು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಹಿ ಆಯುಃ ಬ್ರಶ್ಯತೇ ಮಾನವಾನಾಮ್” ಎಂಬ ಶ್ರೀಮನ್‌ಮಹಾಭಾರತದ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಮನುಷ್ಯರ ಆಯುಷ್ಯವು ಶೀಘ್ರಗತಿಯಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಆಯುಷ್ಯವು ಕಳೆದುಹೋಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪುಂಸೋ ವರ್ಷಶತಂ ಹ್ಯಾಯುಃ

ತದರ್ಧಂ ಚಾಜಿತಾತ್ಮನಃ

ನಿಷ್ಕಲಂ ಯದಸೌ ರಾತ್ರಾಃ

ಶೇತೇಂಧಂ ಪ್ರಾಪಿತಸ್ತಮಃ (7-6-5)

ಮುಗ್ಧಸ್ಯ ಬಾಲ್ಯ ಕೌಮಾರ್ಯಃ ಶ್ರೀಡತೋ ಯಾತಿ ವಿಂಶತಿಃ
ಜರಯಾಗ್ರಸ್ತದೇಹಸ್ಯ ಯಾತ್ಯಕಲ್ಪಸ್ಯ ವಿಂಶತಿಃ

(7-6-6)

ದೂರಾಪೂರೇಣ ಕಾಮೇನ ಮೋಹೇನ ಚ ಬಲಯಸಾ
ಶೇಷಂ ಗೃಹೇಷು ಸತ್ಸಸ್ಯ ತ್ರಮತ್ತಸ್ಯ ಅಪಯಾತಿ ಹಿ

(7-6-7)

“ಶತಾಯುಃ ಪುರುಷಃ” ಎಂಬಂತೆ ಮನುಷ್ಯನ ಆಯುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ನೂರು ವರ್ಷಗಳು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲದವನ ಆಯುಷ್ಯ 50 ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ. (ಇವನು ಕುರುಡಾಗಿರುವ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಧ ಆಯುಷ್ಯವು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯೋಜಕವೇ). ನಂತರ ಕೌಮಾರ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೇ ಶ್ರೀಡಾಸಕ್ತನಾದ ಇವನ 20 ವರ್ಷಗಳು ವೃಥಾವಾಗುತ್ತವೆ. ಆಮೇಲೆ ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಅವೃತವಾದ ದೇಹದಿಂದ ಅನಮರ್ಥನಾದ ಇವನ 20 ವರ್ಷಗಳು ವೃಥಾವಾಗುತ್ತವೆ. ಪೂರೈಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಮೋಹದಿಂದ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಮನೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತನಾಗಿ ಮಹಾಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ದೂರನಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಇವನ ಉಳಿದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳು ವೃಥಾವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ “ಕೌಮಾರ ಅಚರೇತ್ ಪ್ರಾಷ್ಟೋ ಧರ್ಮಾನ್ ಭಾಗವತಾನಿಹ” ಎಂಬಂತೆ ಕೌಮಾರಾವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೇ

ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮಾಡಿ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಚರಿಸುತ್ತ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು.

ದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಚ ಕಾಲಶ್ಚ ಸ್ವಭಾವೋ ಜೀವವಿವ ಚ
ಯದನುಗ್ರಹತಃ ಸಂತಿ ನ ಸಂತಿ ಯದು ಹೇಕ್ಷಯಾ||

(2-10-12)

ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಭಗವಂತನ ಅಧೀನವಾಗಿವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಆ ನರಸಿಂಹರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಜಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರಕುವದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಪಸುಖಕಾಗಿ ನೀ ಅನೇಕ ಸುಖ ಮರೆವರೇ
ಕಲ್ಪ ಕಲ್ಪಕೆ ನಿರಯನುಣಿಸಬಹುದೋ
ಅಲ್ಪರುಪದೇಶದಲಿ ಭ್ರಾಂತನಾಗದೇ ಶೇಷ
ತಲ್ಪನ್ನ ಮೊರೆ ಹೋಗೋ ಮರೆಯದಲೇ ಮನವೇ ||

ಅಲ್ಪವಾದ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳನ್ನು ಬಯಸದೇ ಮೋಕ್ಷ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವವರಾಗಬೇಕು. ಅಲ್ಪವಾದ, ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳು ನರಕಾದಿಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಪರಾದ ಜನರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭ್ರಾಂತನಾಗಿ ಕೂಡದು. ಮತ್ತು ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಮರೆಯದೇ ಮೊರೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ದಾಸರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು.
ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ-

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ದೇಹೋಯಂ ಕ್ಷುದ್ರಕಾಮಾಯ ನೇಷ್ಯತೇ
ಕೃಷ್ಣಾಯ ತಪಸೇಚೈವ ತ್ರೇತ್ಯಾನಂತ ಸುಖಾಯ ಚ ||

(11-17-42)

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮವು ಕ್ಷುದ್ರ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಬಯಸಲು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನಂತ ಸುಖ (ಮೋಕ್ಷ) ವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಕಾರಣ ಅಲ್ಪವಾದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಸುಖಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಯಸಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅಣುಭಾಷ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ-

“ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ”

ಎಂದಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ-

ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಜೀವನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವರ್ಗಸುಖವು ಅಲ್ಪಕಾಲಕವಾದದ್ದು. “ತತಃ ಶೇಷೇಣ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಯಾತಿ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಂತೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವರು ಕರ್ಮಫಲಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮಶೇಷಯುಕ್ತರಾಗಿ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಅಲ್ಪ ಸುಖ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವರು ಹಾತೊರೆಯಬಾರದು. ಕಾಮ್ಯವಾದ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ತಾಳುವುದರಿಂದ ಅಂದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ (ಕರ್ಮಣಾ ಜ್ಞಾನ ಮಾತನೋತಿ) ಎಂಬಂತೆ ಅನಂತ ಸುಖ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ ಎಂದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವರು.

ಸ್ವೋಚಿತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸದೇ ವಿರುದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ನಿರಯ (ನರಕ)ವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಅಯಾಸ್ನಿರ್ಗತೋ ಹಿ ನಿರಯಃ ಅಥವಾ ನೀಚೈರಯನಂ ವಾ ನಿರಯಃ - ಎಂಬಂತೆ ನಿರಯವೆಂದರೆ ಅಧೋಗತಿ ಅಥವಾ ನರಕವೆಂದು ಅರ್ಥ.

“ಓಂ ಸಂಯಮನೇ ತ್ವನುಭೂಯೇ ತರೇಷಾಮಾರೋಹಾವರೋಹೌ ತದ್ಗತಿದರ್ಶನಾತ್ ಓಂ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಜೀವನು ತನ್ನ ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯ ನರಕವನ್ನು ಹೊಂದುವನು ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವರು.

“ಸರ್ವೇವಾ ವಿತೇ ಶುಭಕೃತಃ ಸಂಯಮನೇ ಪ್ರಪತಂತಿ” ಎಂಬ ಕೌಂಡರವ್ಯ ಶ್ರುತಿ ಇದನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವುದು.

ನಂತರ ಅಲ್ಪರಾದವರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭ್ರಾಂತರಾಗಕೂಡದು - ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜಾರ್ವಾಕರೇ, ಮುಂತಾದ ಇತರ ಮತೀಯರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಭ್ರಾಂತನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಜಾರ್ವಾಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನ ಸ್ವಗೋ ನಾ ಪವಗೋ ವಾ

ನೈವಾತ್ಮಾ ಪಾರಲೌಕಿಕಃ

ನೈವ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾದೀನಾಂ ತ್ರಿಯಾಶ್ಚ ಫಲದಾಯಕಾಃ

ಯಾವಜ್ಜೀವಂ ಸುಖಂ ಜೀವೇನ್ನಾಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯುರ ಗೋಚರಃ
ಭಸ್ಮೀಭೂತಸ್ಯ ದೇಹಸ್ಯ ಪುನರಾಣಮನಂ ಕುತಃ
ದೇಹಸ್ಯ ನಾಶೋ ಮುಕ್ತಿನ್ನು ನ ಜ್ಞಾನಾನ್ಮುಕ್ತಿಲಿಷ್ಯತೇ
ಯಾವಜ್ಜೀವೇತ್ ಸುಖಂ ಜೀವೇತ್ ಋಣಂಕೃತ್ಯಾ

ಘೃತಂ ಪಿಬೇತ್ ||

ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷ, ಪರಲೋಕ, ಆತ್ಮ ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಯಾವ ಫಲವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಿಸಿರುವವರೆಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಮರಣಕ್ಕೊಳಗಾಗದ ಮನುಷ್ಯರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಶರೀರವು ಒಂದು ಬಾಲಿ ಬುದಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವುದು ಹೇಗೆ? ದೇಹ ನಾಶವೇ ಮೋಕ್ಷವು. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳಬೇಕು. ಸಾಲ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ತುಪ್ಪ ಕುಡಿಯಬೇಕು.

ಈ ಲೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವವರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಪ್ಪು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದದೇ ಶೇಷತಲ್ಪನಾದ (ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ) ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆದರೆ ಮೋಕ್ಷವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಶೇಷಶಾಯಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಶೇಷಸ್ತಯೋರೇವಹಿ ಜೀವನಾಮಾ ಕಾಲಾತ್ಮಕಃ

ಸೋ ಧನುಷಣ ಆಸೀತ್

ತೌ ವಾಹನಂ ಶಯನಂ ಚೈವ ವಿಷ್ಣೋಃ

ಕಾಲಾಜಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತತಃ ಪ್ರಸೂತಾಃ ||

(ಶ್ರೀ ಮ. ಭಾ. ತಾ. ನಿ. 3-13)

ಶೇಷನಿಗೆ ‘ಜೀವ’ ಎಂದು ಹೆಸಲಿದೆ. ಗರುಡನಿಗೆ ‘ಕಾಲ’ ಎಂಬ ಹೆಸಲಿದೆ. ಗರುಡನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಾಹನನಾದ; ಶೇಷನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಾಸಿಗೆಯಾದ.

ನಿನ್ನಿಂದ ಭವಬಂಧನ ನಿನ್ನಿಂದ ಮೋಚನ

ನಿನ್ನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನೈಕಟೇಶ ನೊಲುಮೆ

ಎನ್ನ ದಟಿಸಿದಲಂದು ಇದಲಿಂದ ತಪ್ಪಿದರೆ

ಘನು ಗುರು ಮಧ್ಯೇಶನಾಣೆ ನಿನಗಿಹುದೋ ||

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲ ದಾಸರು ಮನಸ್ಸೇ ಈ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಜಡುಗಡೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸೇ ಭಗವಂತನ ಒಲುಮೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಕಾರಣವೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮನ ವಿವಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಬಂಧನಂ ಮೋಕ್ಷಕಂ ತಥಾ
ವಿಷಯಾಸಂಗಿ ಬಂಧಾಯ ತದ್ವಿರಕ್ತಂ ವಿಮುಕ್ತಯೇ ||
(20-17)

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.
ಜೇತಃ ಖಲ್ವಸ್ಯ ಬಂಧಾಯ ಮುಕ್ತಯೇ ಚಾತ್ಮನೋ
ಮತಮ್ (3-25-15)

ಮೈತ್ರಾಯಣಿ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲ -
ಮನ ವಿವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ
ಕಾರಣಂ ಬಂಧ ಮೋಕ್ಷಯೋಃ |
-ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲ ಹಲಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯವಿಮುಖವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದಾದರೆ ಸಂಸಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮಯ್ಯಾವೇಶ್ಯ ಮನೋ ಯೇ ಮಾಂ
ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಾ ಉಪಾಸತೇ
ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಪರಯೋ ಜೇತಾಸ್ತೇಮೇ
ಯುಕ್ತತಮಾ ಮತಾಃ || (12-2)

ಯಾರು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ನಿರಂತರ ಧ್ಯಾನಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಸ್ತಿತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ

ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರೇ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮ್ಪ್ರೀತರಾದವರು.

ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಮನಸ್ಸಿನ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲ ಚ್ಯುತಿ ಹೊಂದಿದರೆ ನಿನಗೆ ಗುರುಮಧ್ಯೇಶನ ಅಣೆ ಇದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ದಾಸರು. ಅಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಯೂ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಿಮುಖವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಕೂಡದು ಎಂಬ ಕಟಕಟಯ ದೃನಿ ಇಲ್ಲದೆ.

ಪವನತನಯರಾದ ಶ್ರೀ ಗುರುಮಧ್ಯರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರು.

ದೇಹೇಪಿ ಯತ್ರ ಪವನೋತ್ರ ಹರಿಯತೋ ಸೌ
ತತ್ತ್ವವ ವಾಯುಲಿತಿ ವೇದ ವಚಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ
(ಶ್ರೀ ಮ.ಭಾ.ತಾ. ನಿರ್ಣಯ)

ಎಂಬಂತೆ ವಾಯುದೇವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಹರಿಯು ಸರ್ವದಾ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ವಾಯುದೇವರ ಮೂರನೇ ಅವತಾರವು ಮಧ್ವಾವತಾರವು. ಇದನ್ನು 'ಮಧ್ವೋಯತ್ತು ತೃತೀಯಮೇತದಮುನಾ ಗ್ರಂಥಃ ಕೃತಃ ಕೇಶವೇ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಧ್ವರೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾರಣ ದಾಸರು ಈ ಗುರುಮಧ್ಯರಿಗೇ ಈಶನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಣೆ ಎಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲ ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟ ದಾಸರು ಮನಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿ ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಮಧ್ವೇಶಾರ್ಹಣಮಸ್ತು